

REPERTORIU ORIENTATIV AL DESCOPERIRILOR DACICE DE PE TERITORIUL UNGARIEI

Corina TOMA

Opiniile istoriografice asupra situației din părțile vestice ale Daciei preromane au ca punct de plecare sursele literare antice și datele arheologice¹. Aportul celor din urmă depinde de gradul de investigare a siturilor și de publicarea materialelor dacice descoperite pe teritoriul Ungariei. Importanța datelor arheologice ne-a determinat să alcătuim, pe baza informațiilor adunate din publicațiile maghiare accesibile și a unei liste a materialelor dacice descoperite pe teritoriul Ungariei și păstrate la Muzeul Național din Budapesta², un repertoriu orientativ. În ciuda numărului relativ mare al descoperirilor catalogate, foarte puține piese au un context clar de proveniență, majoritatea fiind descoperiri întâmplătoare sau piese păstrate în colecțiile muzeale, fapt care restrânge sfera observațiilor.

Punctele în care sunt semnalate materiale dacice se plasează în jumătatea estică a Ungariei actuale. Spre deosebire de hărțile anterioare întocmite de M. Párducz³ sau Z. Visy⁴, care indicau o concentrare a descoperirilor dacice în zona Criș-Tisa-Mureș și în zona cotului Dunării (în jurul Budapestei), observații care rămân valabile, descoperirile amintite de M. Barbu acoperă o arie mai largă, în special în zona interfluviului dintre Dunăre și Tisa.

În ceea ce privește conținutul descoperirilor, din cele 89 de puncte repertoriate:

- 66 puncte conțin *materiale dacice (fragmente ceramice dacice și piese de podoabă) fără a fi precizat contextul descoperirii.*

- 16 puncte semnalează *material dacic apărut în contexte sarmatice*, descoperirile fiind plasate de-a lungul Tisei, în zona delimitată la nord de confluența râului Sájo cu Tisa și la sud de cursul inferior al Mureșului (Orgovány, Békéscsaba, Békéssámson, Doboz, Jánosszállás, Felsőpusztaszer, Szentes, Balmazújváros, Debrecen, Hajdúböszörmény, Füzesabony, Maklár, Mezőtárkány, Nagykörű, Tokod, Érpatak).

- 4 puncte conțin *materialele dacice asociate cu materiale celtice* (Békásmegyer, Budapest Gellérthegy-Tabán, Dombegyháza, Szelevény).

- 3 puncte în care sunt semnalate *așezări dacice* (Biharkeresztes, Hódmezővásárhely,

¹ Pentru istoriografia românească a problemei vezi: C. Daicoviciu, în *Apulum*, I, 1939-1942, p. 98-109; M. Macrea, în *SCIV*, VII, 1-2, 1956, p. 126-127; C. Daicoviciu, în *Istoria României*, București, 1960, p. 262-265, 286, 293, 297, 330; I. I. Russu, în *Apulum*, III, 1961, p. 83-95; E. Chirilă, în *AMN*, 1, 1964, p. 125-136; C. A. László, în *AȘUI*, XI, 1965, p. 107-116; I. H. Crișan, în *AM*, VI, 1969, p. 91-107; Fl. Medeleț, în *Tibiscus*, I, 1970, p. 59-63; E. Dörner, în *Apulum*, IX, 1971, p. 681-692; H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj-Napoca, 1972, p. 67-69, 72; M. Babeș, în *Actes du Congrès International de Thracologie* (București, 4-10 septembrie 1976), II, București, p. 7-23; I. H. Crișan, *Burebista și epoca sa*, București, 1977, p. 274-277; L. Mărghitan, în *Sargetia*, XIII, 1977, p. 203-207; M. Macrea, *De la Burebista la Dacia postromană. Repere pentru o permanență istorică*, Cluj-Napoca, 1978, p. 44-49; I. Ferenczi, în *Marisia*, XIII-XIV, 1984, p. 33-50; I. H. Crișan, în *EN*, II, 1992, p. 27-37; I. Ferenczi, în *Ziridava*, XVIII, 1993, p. 39-52; C. H. Opreanu, în *AMP*, XXI, 1997, p. 281-290; C. H. Opreanu, *Dacia romană și „barbaricum”*, Timișoara, 1998, p. 48; M. Babeș, în *Istoria românilor*, 2001, p. 421, 425; H. Pop, în *Buletinul Muzeului Militar Național*, II, 1, 2003, p. 32-39.

² Lista a fost alcătuită de M. Barbu (Muz. Jud. Arad) și mi-a fost înmănată de către Prof. Dr. I. Glodariu, căruia îi mulțumesc pentru amabilitate.

³ M. Párducz, în *MFMÉ*, 1956, p. 15-30.

⁴ Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 5-29.

Szentendre).

În marea majoritate materialele amintite sunt *fragmente ceramice*, la care se adaugă câteva *obiecte de podoabă* (Jakabszállás, Budapesta-Gellérthegy, Monor) și *piese de fier* (Garadna). În publicațiile maghiare este semnalată doar ceramica dacică lucrată cu mâna, însă M. Barbu menționează, fără a specifica forma vaselor, o serie de puncte din care provin fragmente ceramice lucrate la roată (Hidashaz, Kiskunmajsa, Rákoczfalva, Szeged, Tápiógyörgye și Törökszentmiklos). Fără îndoială, formele ceramice amintite în repertoriu nu pot fi utilizate ca elemente sigure de datare⁵.

În câteva puncte au fost identificate urme de locuire dacică datate înaintea venirii sarmaților (*Biharkeresztes, Hódmezővásárhely. Békéscsaba*), descoperirile fiind atribuite secolului I î. Hr. O categorie aparte o reprezintă descoperirea de la Dombegyháza, unde piesele de armament și ceramica de tradiție hallstattiană se datează în sec. III-II î. Hr.

Pentru materialele descoperite în contexte sarmatice, cele mai bune repere cronologice la avem pentru descoperirile de la *Jakabszállás* unde fibula cu scut rombic și cele de tip puternic profilat se datează între a doua jumătate a secolului I î. Hr. și jumătatea sau cel de-al treilea sfert al sec. I d. Hr.⁶; este probabil una din descoperirile sarmatice timpurii, care păstrează încă elemente dacice. Tot în categoria descoperirilor sarmatice timpurii, dateate în sec. I d. Hr., se încadrează o parte din materialele provenite de la *Szeged-Felsőpusztaszer, Nagykorú* și *Füzesabony*. Restul descoperirilor, lipsite de repere cronologice, sunt în stadiul actual al cercetării dificil de datat⁷.

Ținând cont de faptul că interpretarea surselor literare antice⁸ nu mai poate aduce modificări esențiale în problema prezenței dacilor dincolo de granița de vest și nord-vest a României, doar descoperirile arheologice pot să clarifice situația existentă în vestul Daciei preromane. Atâta vreme cât rezultatele săpăturilor nu vor fi publicate, orice abordare a acestei probleme se va reduce la repetarea unor date deja cunoscute⁹.

***

Com. Bács-Kiskun

1. Csólyos-pusztá. În anul 1934, Muzeul din Szeged a achiziționat o ceașcă dacică, lucrată cu mâna din pastă grosieră, de culoare brună. M. Párducz, în *AH*, 1941, XXV, p. 14, Pl. X/14; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 11/31.

2. Jakabszállás. M. Párducz publică printre piesele din colecția muzeului din Kiskunfélegyháza o fibulă dacică de argint cu scut rombic și o brățară de argint cu extremitățile aplatizate și decorate cu capete de șarpe. Cronologia acestora și fibulele de tip puternic profilat încadrează cronologic descoperirea între a doua jumătate a secolului I î. Hr. și jumătatea sau cel de-al treilea sfert al sec. I d. Hr. Este probabil una din descoperirile sarmatice timpurii, care păstrează încă elemente dacice. M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941,

⁵ În istoriografia maghiară sunt amintite vasele-borcan și ceștile dacice. M. Barbu semnalează o serie de puncte în care apar și alte forme de vase: fructiere (Csongrád), cupe (Nagykörös, Mezőtúr), capace (Táborfalva). Cu o singură excepție, toate aceste vase sunt imposibil de încadrat cronologic. Pentru piciorul de fructieră cu orificii de la Csongrád, putem aminti faptul că acest mod de decorare se întâlnește, în spațiul getic, în special în a doua jumătate a sec. II și în prima jumătate a sec. I î. Hr.

⁶ A. Rustoiu, *Fibulele din Dacia Preromană (sec. II î. Hr. – I d. Hr.)*, București, 1997, p. 44-45, 52-53 (tip 11, 19).

⁷ Z. Visy, *op. cit.*, p. 5. Pentru datarea materialelor dacice descoperite pe teritoriul Ungariei s-a operat, în general, cu trei perioade: perioada dinaintea campaniei lui Burebista, perioada cuprinsă între Burebista și războaiele traianice și perioada de după războaiele traianice.

⁸ Caesar (*Comentarii de bello Gallico*, VI, 2: 2-3); Strabon (*Geografia*, VII, 3: 1, 13; 5: 2; C. 294, 304, 313); Pliniu cel Bătrân (*Istoria naturală*, IV, 80); Tacitus (*Annale*, XII, 29: 5; 30: 1); Ptolemeu (*Geografia*, III, 8: 1, 5); Dio Cassius (*Istoria Romană*, LXVIII, 10: 3).

⁹ Vezi o prezentare completă a rezultatelor cercetării (istoricul problemei, izvoarele literare, descoperirile arheologice) la S. Dumitrașcu, *Dacia apuseană. Teritoriul dacilor liberi din vestul și nord-vestul României în vremea Daciei romane*, Oradea, 1993, p. 25-68.

Pl. II/1 a-b; 9 a-b, 10 a-b, 11; Z. Visy, în *MFME*, 1971 p. 11/32, 18; A. Rustoiu, *Fibulele ...*, p. 44-45, 52-53 (tip 11, 19).

3. Kecel. În anul 1933, în locul *Baranakert* (?), a fost semnalată ceramică lucrată cu mâna din pastă cenușie. Inf. M. Barbu.

4. Kecskemét. M. Párducz semnaleză în împrejurimi un vas borcan de culoare cărămizie, decorat cu butoni. M. Párducz, în *AH*, 1941, p. 15, Pl. XX/15; Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 11/33.

5. Kiskőrös. În anul 1939, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan cu buza rășfrântă, decorat cu alveole) și la roată. Inf. M. Barbu.

6. Kiskunfélegyháza. În muzeul din Kiskunfélegyhaza se păstrează un ceașcă dacică lucrată cu mâna, de culoare cenușiu-gălbuie. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 11/34, Taf. II, 5.

7. Kiskunmajsa. În anul 1899, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna și la roată. Sunt semnalate vase de dimensiuni mici (cești, vase borcan) lucrate din pastă cenușie. Inf. M. Barbu.

8. Kunpeszér. Din punctul *Kisárpás* a fost descoperit un vas tronconic cu toartă, lucrat din pastă grosieră, de culoare galbenă. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 11/35, Abb. 1, 5.

9. Orgovány. K. Szabó a publicat un vas lucrat cu mâna, ars inoxidant, provenit dintr-un mormânt sarmatic. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 11/36, Taf. II 6.

Com. Békés

10. Békés. Din punctul *Hidashát*, se păstrează un vas lucrat cu mâna din pastă grosieră de culoare cenușie. Buza ușor rășfrântă spre exterior este decorată cu incizii, iar corpul este decorat cu un brâu alveolar. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 7/2, Taf. I, 2.

11. Békéscsaba. M. Párducz a publicat 20 de vase, cu mențiunea că au fost descoperite aici (punctual *Fényes*), dar locul lor de descoperire este nesigur. Vasele lucrate cu mâna din pastă grosieră (vase borcan decorate cu brâuri alveolare, ceașcă dacică), mult mai apropiate de ceramica dacică tipică, au fost datat în sec. I î. Hr. Se presupune ca vasele provin din morminte sarmatice. M. Párducz, în *AH*, XXV, p. 12-13, VIII/1-19, 21; Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 7/3, 24; A. H. Vaday, în *Antaeus*, 19-20, 1990-1991, p. 78-79.

12. Békéssámson. Cu ocazia săpăturilor de salvare efectuate de E. Olasz în cimitirul celto-sarmatic au fost descoperite, în morminte sarmatice, vase dacice lucrate cu mâna din pastă grosieră. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 7/4, Abb. I, 1.

13. Békésszentandrás. Între materialele adunate de M. Párducz și păstrate în muzeul din Szarvas, se află un vas dacic lucrat cu mâna din pastă grosieră. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 7/6, Abb. I, 2.

14. Bucsa. În punctul *Csukahalomtól* este semnalat material dacic. B. Maráz, în *MRT*, 6, 1982, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, Oradea, 1995 p. 93 (nota 2).

15. Doboz. În anul 1964, în punctul *Hajdúirtás*, într-o groapă sarmatică a fost descoperit un vas cu toartă lucrat cu mâna din pastă grosieră, cenușie. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 7/7; Taf. I/4.

15a. Dombegyháza. În anul 1969, în colecția MNMB a intrat inventarul unui mormânt: sabie de fier, vârș de lance, fragmente provenite de la mânerul unui scut, ceașcă dacică decorată în partea superioară a torșii cu două noduri, și un vas-borcan decorat cu patru butoni. Piesele de armament și ceramica (cultura Vekerzug?) au fost datate în Lt-C. Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, Oradea, 1995, p. 98-100, Fig. 2.

15b. Gyoma. În muzeul din Szarvas se păstrează o ceașcă dacică, provenită din punctul *Cărămidărie*. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 7/8, Abb. 1/3.

16. Hidasház. În anul 1912 a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan din pastă poroasă de culoare cenușie cu nuanțe gălbui-roșiatice, decorat cu brâuri alveolare și creștături pe buză) și la roată. Inf. M. Barbu.

17. Körösladány. În punctul *Édeshalom* este semnalat material dacic. B. Maráz, în

MRT, 6, 1982, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93, nota 2.

18. Orosháza

1. Din materialul adunat de M. Párducz se păstrează un vas borcan grosier, lucrat cu mâna, ars oxidant (roșu deschis), decorat cu butoni. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 7/9, Abb. 1/4.

2. Din locul *Cărămidărie* provine un vas întreg, grosier, lucrat cu mâna și decorat cu brâu alveolar. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 7/10, Abb. 2, 1.

19. Szeghalom. În punctele *Halaspusztá* și *Csikéri dűlő* au fost descoperite materiale dacice. B. Maráz, în *MRT*, 6, 1982, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

20. Mezőkovácsháza. Ceașcă dacică cu toarta plină trasă din peretele vasului. M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 14, Pl. X/12; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 8/12.

21. Tótkomlós. Material dacic. J. J. Szabó, în *AÉ*, 113, 1996, p. 76-78.

22. Végegyháza. M. Párducz a publicat două vase cu toartă, unul de formă celtică, celălalt de formă dacică. Nu se știe dacă vasele provin din același context. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 8/11.

Com. Borsod-Abaúj-Zemplén

23. Garadna. În anul 1960, a fost descoperit material ceramic lucrat cu mâna „deosebit de variat”, un topor și alte fragmente de fier. Inf. M. Barbu.

24. Miskolc. Ceașcă dacică cu două torți, decorată cu un brâu alveolar dispus în ghirlandă și butoni cu alveolă. M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 14, Pl. X/13; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/46.

25. Négyes. Ceașcă dacică fără toartă păstrată în Muzeul din Miskolc. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/47, Taf. III, 6.

Com. Csongrád

26. Algyő. Vase borcan de mici dimensiuni, lucrate cu mâna din pastă grosieră. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/13, Taf. I, 5-6.

27. Csanytelek. Vas de dimensiuni mijlocii lucrat cu mâna și decorat cu un șir de alveole. M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 15, Pl. XX/10.

28. Csongrád.

1. Din descoperiri întâmplătoare se păstrează trei vase; conform registrului de inventar al muzeului din Csongrád este puțin probabil ca vasele să provină din același loc. Primul vas este gri-negricios și are pe umăr un decor format din două brâuri alveolare paralele. Al doilea vas este de culoare cenușiu-deschis și este ornamentat cu un șir de alveole și un brâu alveolar, ambele dispuse concentric. Al treilea este un pahar (?), cu pereți drepti și buză ușor curbată spre exterior. Toate vasele sunt lucrate cu mâna dintr-o pastă grosieră. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/14, Taf. I, 7-9.

2. În anul 1929, muzeul local a achiziționat un vas grosier, lucrat cu mâna, de culoare cenușiu-gălbui, cu buza ușor răsfântă spre exterior și corpul decorat cu alveole și patru butoni dispuși simetric. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/15, Taf. I, 10.

3. În anul 1954, la locul *Nárvany*, a fost descoperită ceramică dacică lucrată cu mâna (vas borcan, cești, fructiere lucrate dintr-o pastă cu impurități). Se remarcă un picior de fructieră cu trei orificii ce străpung peretele. Inf. M. Barbu.

29. Deszk. M. Párducz a publicat un vas cu mâner lucrat cu mâna din pastă grosieră, ars inoxidant. Vasul se păstrează la muzeul din Szeged. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/16.

30. Felsőpusztaszer. M. Párducz a publicat de aici un cimitir sarmatic timpuriu cu 40 de morminte. Au apărut și obiecte celtice și romane. Sunt semnalate, ca provenind din necropolă, și forme ceramice dacice lucrate cu mâna. Descoperirile se datează în sec. I d. Hr.. A. Mócsy, în *AÉ*, IV, 1-4, 1959, p. 117, 124; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/17; A. H. Vaday, în *Antaeus*, 19-20, 1990-1991, p. 78.

31. Hódmezővásárhely.

1. În locul *Kaksszék* a fost descoperită ceramică dacică lucrată cu mâna datată înainte de venirea sarmaților și în perioada coabitării daco-sarmate. Din păcate, chiar dacă sunt semnalate complexe închise, publicarea materialului s-a făcut selectiv, fără a se preciza care sunt formele provenite din nivelul anterior venirii sarmaților și care sunt materialele care provin din contexte mixte daco-sarmatice. M. Párducz a identificat aici două perioade: perioada dacică dinaintea venirii sarmaților, urmată de perioada conviețuirii daco-sarmate. Materialul dacic a fost datat în sec. I î. Hr. Ulterior, A. H. Vaday pune sub semnul întrebării existența unui nivel dacic anterior venirii sarmaților, atâta vreme cât materialele dacice se reduc la câteva vase ceramice făcute cu mâna. G. Gazdapusztai, în *AÉ*, 87, 1960, p. 47-50, Pl. XVI/1-2, 5-8, 10; M. Párducz, în *AÉ*, 87, 1960, p. 51; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/18; A. H. Vaday, în *Antaeus*, 19-20, 1990-1991, p. 77-78.

2. Muzeul local a achiziționat din punctul *Fabrica de cărămidă* un vas lucrat cu mâna din pastă grosieră de culoare cenușiu-negricios, decorat cu brâu alveolar și buza crestată. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/19, Taf. II, 1.

3. Din locul *Fecskés*, M. Párducz a publicat un vas lucrat cu mâna de culoare cărămizie, având buza rășfrântă spre exterior și corpul decorat cu un brâu alveolar. M. Párducz, în *AH*, XXV, p. 14, Pl. X/21; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/20

4. Din săpături mai vechi întreprinse la locul *Szölőhalom* se păstrează 10 vase din care 9 sunt din pastă grosieră, prost arsă. Aproape fără excepție vasele sunt nedecorate. M. Párducz, în *AH*, XXV, p. 13-14, 16-17, 22, Pl. IX/11-13, X/10; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/21.

32. Jánosszállás. M. Párducz a publicat un lot mai mare de materiale sarmatice între care apar și forme dacice (ceașcă dacică). M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 14, Pl. XI/5; Idem, în *MFMÉ*, 1956, p. 15-18; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 9/22.

33. Sövényháza. Muzeul din Szeged a achiziționat două vase care au fost publicate de M. Párducz. Vasele sunt lucrate din pastă grosieră și sunt prost arse. Unul este decorat cu brâu alveolar și celălalt cu butoni. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 10/23.

34. Szeged.

1. În anul 1897, în punctul *Otholo M.* au fost găsite fragmente ceramice lucrate cu mâna (vase borcan, cești de culoare cenușie lucrate din pastă degresată cu nisip și pietriș, având urme de ardere secundară) și la roată. Inf. M. Barbu.

2. În anul 1948, într-un alt punct, a fost descoperită ceramică dacică lucrată cu mâna din pastă cenușie (ceașcă cu toarta trasă din corpul vasului). Inf. M. Barbu; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 10/24, Taf. II/2.

3. În anul 1903, în locul *Alsótanya-Kenyérvárohalom*, a fost descoperit (într-o groapă) un vas lucrat cu mâna din pastă grosieră de culoare cărămizie și decorat cu un brâu alveolar. M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941, XX/9; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 10/25.

35. Szentés.

1. În anul 1882 a fost recuperat material ceramic lucrat cu mâna (cești, vase de provizii). Este semnalat și material ceramic lucrat la roată similar celui de la Sântana. Inf. M. Barbu.

2. Din împrejurimile orașului Szentés provine un vas borcan cu buza rășfrântă în afară. Vasul este lucrat cu mâna din pastă grosieră, negricioasă și decorat în partea superioară cu linii incizate oblic. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 10/26, Taf. II/3.

3. În punctul *Kistőke*, M. Párducz a identificat un cimitir sarmatic unde au fost găsite și forme ceramice dacice. Necropola a fost datată între sfârșitul sec. I d. Hr. și începutul sec. III d. Hr. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 10/27.

4. În punctul *Sárgapart*, într-un mormânt sarmatic a fost descoperit un vas borcan lucrat cu mâna, din pastă grosieră, de culoare gri. Din inventarul mormântului mai fac parte și alte fragmente ceramice gri, mărgelă, o brățară de bronz, un torques, un cuțit de fier și o fibulă de bronz cu picior întors pe dedesubt. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 10/28, Taf.

II, 4.

36. Újszentiván. Vas de formă tronconică, cu buza ușor îngroșată și răsfrântă, cu toartă plină. M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941, X/11; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 10/29.

Com. Fejér

37. Lovasberény. La MNMB se păstrează o ceașcă dacică cu indicația că provine din acest loc. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 17/56, Taf. V, 7.

Com. Hájdu-Bihar

38. Ártánd. În punctul *Nagyfarkasdomb*, au fost descoperite întâmplător fragmente ceramice dacice. M. Nepper Ibolya, în *DMÉ*, 24, 1971, p. 81, 87.

39. Balmazújváros. Fragmente ceramice dacice și sarmatice descoperite izolat. M. Nepper Ibolya, în *DMÉ*, 24, 1971, p. 81, 87.

40. Berekböszörmény. Fragmente ceramice dacice descoperite izolat. M. Nepper Ibolya, în *DMÉ*, 24, 1971, p. 85, 87.

41. Biharkeresztes. Așezare dacică cu locuințe de tip bordei. Materialul dacic publicat constă exclusiv în ceramică lucrată cu mâna descoperită în gropi menajere sau între resturile unui cuptor. Ceramica descoperită constă în cești dacice și vase borcan cu buza evazată, lucrate din pastă grosieră, arse inoxidant, mai rar oxidant, ornamentate cu brâuri alveolare sau cu butoni. Este posibil ca după venirea sarmaților așezarea să fi fost părăsită, dovadă fiind fragmentele sarmatice, puțin numeroase descoperite în așezare. M. Nepper Ibolya a datat așezarea între mijlocul sec. I î. Hr. și venirea sarmaților. M. Nepper Ibolya, în *DMÉ*, 24, 1971, p. 67-88.

42. Debrecen.

1. Ceramică dacică în morminte sarmatice. M. Párducz, în *MFMÉ*, 1956, p. 15-30; A. H. Vaday, în *Antaeus*, 19-20, 1990-1991, p. 78.

2. Din *Str. Szabolcs*, M. Párducz publică un vas borcan lucrat cu mâna din pastă de culoare cărămizie și decorat cu brâu crestat. M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 15, Pl. XX/8; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/44.

43. Hajdúböszörmény. Fragmente ceramice dacice și sarmatice descoperite izolat. M. Nepper Ibolya, în *DMÉ*, 24, 1971, p. 81, 87.

Com. Heves

44. Füzesabony. Din punctul *Kettőshalom* provin fragmente ceramice dacice descoperite probabil în mormintele sarmatice din zonă, morminte datate în sec. I d. Hr.. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12, 15/49, 26, Taf. III, 3-5.

45. Maklár. Din punctul *Kozspéridomb*, provine un vas borcan descoperit într-un mormânt sarmatic de copil datat în prima grupă sarmatică. J. Szabó, în *AÉ*, 88, 1961, p. 286; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/44, Taf. III, 2; A. H. Vaday, în *Antaeus*, 19-20, 1990-1991, p. 78.

46. Mezőtárkány. Din punctul *Laposhalom*, din săpăturile efectuate în anul 1964 de către J. Szabó, provine un vas borcan de mici dimensiuni găsit într-un mormânt sarmatic. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/48, Taf. III, 1; A. H. Vaday, în *Antaeus*, 19-20, 1990-1991, p. 78.

47. Szilvásvár. În anul 1960, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vase de provizii fragmentare, funduri de vase mici din pastă cenușie și roșiatică). Inf. M. Barbu.

Com. Jász-Nagykun-Szolnok

48. Jászberény

1. În anul 1912, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan din pastă poroasă de culoare cenușie). Inf. M. Barbu.

2. În punctul *Fehértò*, a fost găsit un vas borcan ornamentat cu butoni. M. Parducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 15, Pl. XX/11; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/37.

3. În locul *Pusztakerekudvar* a fost descoperit un vas borcan de culoare cărămizie lucrat cu mâna. Vasul are buza puternic evazată și corpul bitronconic decorat cu un brâu crestat. M. Parducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 15, Pl. VIII/24; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/38.

49. Martfű. M. Párducz a publicat un vas borcan lucrat cu mâna de culoare cărămizie, decorat cu brâu alveolar. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/39, Abb. I, 6.

50. Mezőtúr. În anul 1895, a fost descoperită ceramică dacică lucrată cu mâna (vas borcan, cupe din pastă de culoare cenușie). Inf. M. Barbu.

51. Nagykörű

1. În anul 1892, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan din pastă poroasă, cenușie, cu urme de ardere secundară) și la roată. Inf. M. Barbu.

2. M. Párducz a publicat de aici materiale sarmatice între care apar și forme ceramice dacice. Lipsite de repere cronologice sigure, descoperirile pot fi datate pe durata sec. I d. Hr. M. Parducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 19, XXX/9-13; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/40, 26, Abb. I, 6.

52. Ócsöd. M. Párducz a publicat, cu mențiune că a fost descoperit în punctul *Fűzfászúg*, o cană lucrată cu mâna din pastă grosieră, arsă inoxidant. M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 19, VIII/20; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/41.

53. Rákóczifalva. În anul 1934, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan din pastă poroasă de culoare cenușie) și la roată. Inf. M. Barbu.

54. Szelevény. În muzeul din Szeged se păstrează trei vase. Se specifică existența unui vas „de tip celtic”, lucrat la roată și un vas borcan decorat cu brâu alveolar dispus în ghirlandă. Descoperirea a fost datată în sec. I î. Hr. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/42, 25, Taf. II, 8, 9.

55. Törökszentmiklós

1. În anul 1940, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan din pastă poroasă de culoare cenușie cu nuanțe roșiatice, buza dreaptă uneori decorată cu creștături) și la roată. Inf. M. Barbu.

Com. Komárom-Estergom

56. Esztergom. În mai multe puncte au fost descoperite materiale dacice. I. Torma, H. Kelemen, în *MRT*, 5, 1979, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

57. Szóny. Două vase dacice cu toartă. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 17/57.

58. Tokod

1. Vas cu toartă. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 17/60.

2. În punctele *Szorosok* și *Erzsébetakna* au fost descoperite materiale dacice. I. Torma, H. Kelemen, în *MRT*, 5, 1979, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

3. Dintr-un mormânt sarmatic provine un vas borcan decorat cu linii crestate în partea mediană, precum și o fibulă cu genunchi și o brățară. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/43, Taf. II, 7.

59. Úny. În punctul *Baráthegyi dűlő* au fost descoperite materiale dacice. I. Torma, H. Kelemen, în *MRT*, 6, 1982, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

Com. Pest

60. Békásmegyér. L. Nagy publică de aici, din inventarul unui cuptor ceramic celtic, un fragment ceramic dacic, grosier și o ceașcă dacică. L. Nagy, în *AÉ*, III, 1-2, 1942, p. 163-168; M. Párducz, în *AH*, XXV, 1941, p. 15, Pl. XX/8; Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 15/51, Taf. III, 7.

61. Budakalász.

1. În anul 1954, a fost descoperită ceramică dacică lucrată cu mâna, „deosebit de variată ca formă”. Inf. M. Barbu.

2. În punctul *Dolina*, a fost descoperit material dacic. K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

62. Budapest.

1. În punctul *Zugló* (Funicular), în anul 1910 a fost semnalată ceramică dacică lucrată cu mâna (vas borcan). Inf. M. Barbu.

2. În punctul *Gellérthegy*, printre materialele celtice Latène târziu sunt amintite și materiale dacice. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 15/52.

3. În punctul *Tabán*, în gropi și locuințe datate în Latène târziu este semnalată și ceramică dacică. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 15/53.

4. În punctul *Királyfürdő*, a fost descoperit un fragment ceramic dacic decorat cu brâu alveolar dispus în ghirlandă. Vasul provine dintr-un context de epocă romană. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 15/55.

63. Csobánka. În punctul *Káposztásdűlő* sunt semnalate materiale dacice. K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

64. Érd. La MNMB sunt semnalate două vase dacice provenite din descoperiri întâmplătoare. Ulterior, au fost semnalate noi descoperiri de materiale dacice. Z. Visy, în *MFME*, 1971, p. 17/61; K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

65. Felsőpakony. În anul 1956, în locul „*Hollandi telep*”, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna. Este un vas borcan de mici dimensiuni, decorat imediat sub buză cu o linie vălurită. Inf. M. Barbu.

66. Gödöllő. În anul 1961, a fost descoperită ceramică dacică lucrată cu mâna. Inf. M. Barbu.

67. Mende. În anul 1960, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan din pastă de bună calitate având în compoziție nisip). Inf. M. Barbu.

68. Monor. În anul 1925 au fost descoperite podoabe de bronz (“brățară similară cu cea descoperită de I. H. Crișan la Pecica”). Inf. M. Barbu.

69. Nagykőrös. În anul 1949, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (cupă cu picior scurt din pastă poroasă de culoare cenușiu închisă). Inf. M. Barbu.

70. Ócsa. În anul 1958, în locul *Szárvány*, fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan din pastă de bună calitate de culoare cenușie). Un exemplar are buza aproape dreaptă și prezintă un decor alveolar. Inf. M. Barbu.

71. Örkény. În anul 1952, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan cu pereții aproape drepte din pastă de culoare cenușie). Inf. M. Barbu.

72. Comitatul Pest. În anul 1912, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna. Inf. M. Barbu.

73. Pilisszentlászló. În punctul *Dluhe-Role*, a fost descoperit material dacic. K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

74. Pomáz. În mai multe puncte sunt semnalate descoperiri de materiale dacice. K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

75. Szentendre

1. În punctul *Fabrica de ciment*, în anul 1953, S. Soproni a descoperit o serie de gropi ale unor locuințe și gropi de provizii în care sunt semnalate fragmente ceramice dacice similare cu cele de la Budapesta-Taban. Materialele au fost datate în Latène C-D. Între materialele de factură dacică sunt amintite fragmente ceramice lucrate cu mâna arse inoxidant și mai rar oxidant, unele dintre ele fiind decorate (alveole, incizii, butoni, striuri,

brâuri alveolare sau crestate). *AÉ*, 82, 1955, 92-102 (93); Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 15, 17/55, Taf. IV, V/1-6, 8-9.

2. În punctele *Pannonia-dűlő*, *Római tábor* și *Belterület* sunt semnalate noi descoperiri de materiale dacice. K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

76. Szeremle. La MNMB se păstrează două vase dacice cu loc de descoperire nesigur. Unul din vase are buză crestată și corpul decorat cu brâu alveolar. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 17/58, Taf. I, 1.

77. Szigetmonostor. În punctul *Horány*, a fost descoperit material dacic. K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

78. Táborfalva. În anul 1956, în locul „*Peste-dűlő*” a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vase de provizii, capace din pastă grosieră de culoare cenușie cu nuanțe roșiatică). Unul dintre vase are buza ușor profilată și decorată cu crestături. Inf. M. Barbu.

79. Tahitótfalu. În punctul *Nagykert* a fost descoperit material dacic. K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

80. Tápiógyörgye. În anul 1929, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna și la roată. Inf. M. Barbu.

81. Tápiószele. În anul 1949, este amintită „în necropolă” ceramică lucrată cu mâna (vas borcan din pastă poroasă de culoare cenușie cu nuanțe gălbui). Inf. M. Barbu.

82. Tök. În punctul *Kövesek* a fost descoperit material dacic. K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

83. Üllő. În anul 1933, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan din pastă de culoare cenușie, decorat cu striuri). Inf. M. Barbu.

84. Vákisújfalu. În anul 1952, a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna. Inf. M. Barbu.

85. Zsámbék. În punctul *Akadémia utca* a fost descoperit material dacic. K. Kövári, J. Topál, I. Torma, în *MRT*, 7, 1986, apud Z. Visy, în *Din istoria Europei romane*, p. 93 (nota 2).

Com. Szabolcs-Szatmár-Bereg

86. Érpatak. În anul 1934, muzeul din Nyiregyháza a intrat în posesia inventarului unui mormânt sarmatic. Este semnalat un vas lucrat cu mâna dintr-o pastă grosieră, cenușie, decorat în partea superioară, deasupra diametrului maxim cu un brâu alveolar. Z. Visy, în *MFMÉ*, 1971, p. 12/45, Taf. II, 10; A. H. Vaday, în *Antaeus*, 19-20, 1990-1991, p. 78.

87. Tiszavásvári. În anul 1948, locul *Sellöholm* a fost descoperită ceramică lucrată cu mâna (vas borcan). Inf. M. Barbu; A. H. Vaday, în *Antaeus*, 19-20, 1990-1991, p. 78.

A MAGYARORSZÁG TERÜLETÉRŐL SZÁRMAZÓ DÁK LELETEK TÁJÉKOZTATÓ JELLEGŰ REPERTÓRIUMA

Kivonat

Közleményünkben kísérletet teszünk a Magyarország területéről származó dák leletek repertóriumának aktualizálására közreadva M. Barbu egy korábban, a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményi leltárkönyvei alapján összeállított lelőhelylistáját. A viszonylag nagy számban rögzített régebbi és újabb leletek közül igen kevés esetben ismertek a leletkörülmények. Legnagyobb részük különböző gyűjteményekben őrzött szórványlelet. A hiányos adatok miatt jelen írásunkban kizárólag a leletek ismertetésére és a lelőhelyek topográfiai rögzítésére szoritkoztunk.

A CATALOGUE OF THE DACIAN PERIOD DISCOVERIES FOUND IN THE TERRITORY OF HUNGARY

Summary

The paper represents an attempt to achieve a catalogue of the Dacian period discoveries found in the territory of Hungary. The information published along the years on the Hungarian reviews (the well-known articles wrote by M. Párducz and Z. Visy) are improved with new findspots reminded by M. Barbu. His list, based on the Hungarian National Museum's collections, contains about twenty new sites situated between the Tisza and the Danube, a zone poor in finds until now.

Despite of great number of Dacian finds (89 sites) which are included in this catalogue, very few pieces are the result of systematic research and the information we have, are widely dispersed. Taking into account the actual researches stage and also the lack of published, is difficult to reflect the chronology of these findings.

The analysis of the archaeological materials does not present a fully identical picture: one groupe contain only Dacian finds (settlements or isolated finds), another groupe is represented by sites where Dacian and Celtic elements are mixed, and a large groupe presents Dacian materials found in Sarmatian cemetery or settlements. Finally, is difficult to date Dacian finds, most of them seems to come from the Sarmatian age, but we should reckon material dateable in the LT-age: fully developed Dacian types of objects and the vessels originated from the Vekerzug group (knob-ornamented pots, high-eared cups).

Abrevieri:

AÉ: *Archaeologiai Értesítő*, Budapest.

AH: *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungariae*, Budapest.

AM: *Arheologia Moldovei*, Institutul de Arheologie Iași.

AMN: *Acta Musei Napocensis*, Cluj-Napoca.

AMP: *Acta Musei Porolissensis*, Zalău.

Antaeus: *Communicationes Ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae*, Budapest.

Apulum: *Apulum. Acta Musei Regionalis Apulensis*, Alba Iulia.

AȘUI: *Analele Științifice ale Universității "Al. I. Cuza". Istorie*. Iași.

DMÉ: *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve*, Debrecen.

Marisia: *Marisia. Studii și Materiale. Arheologie. Istorie. Etnografie*, Târgu-Mureș.

MFME: *A Mora Ferenc Múzeum Évkönyve*, Szeged.

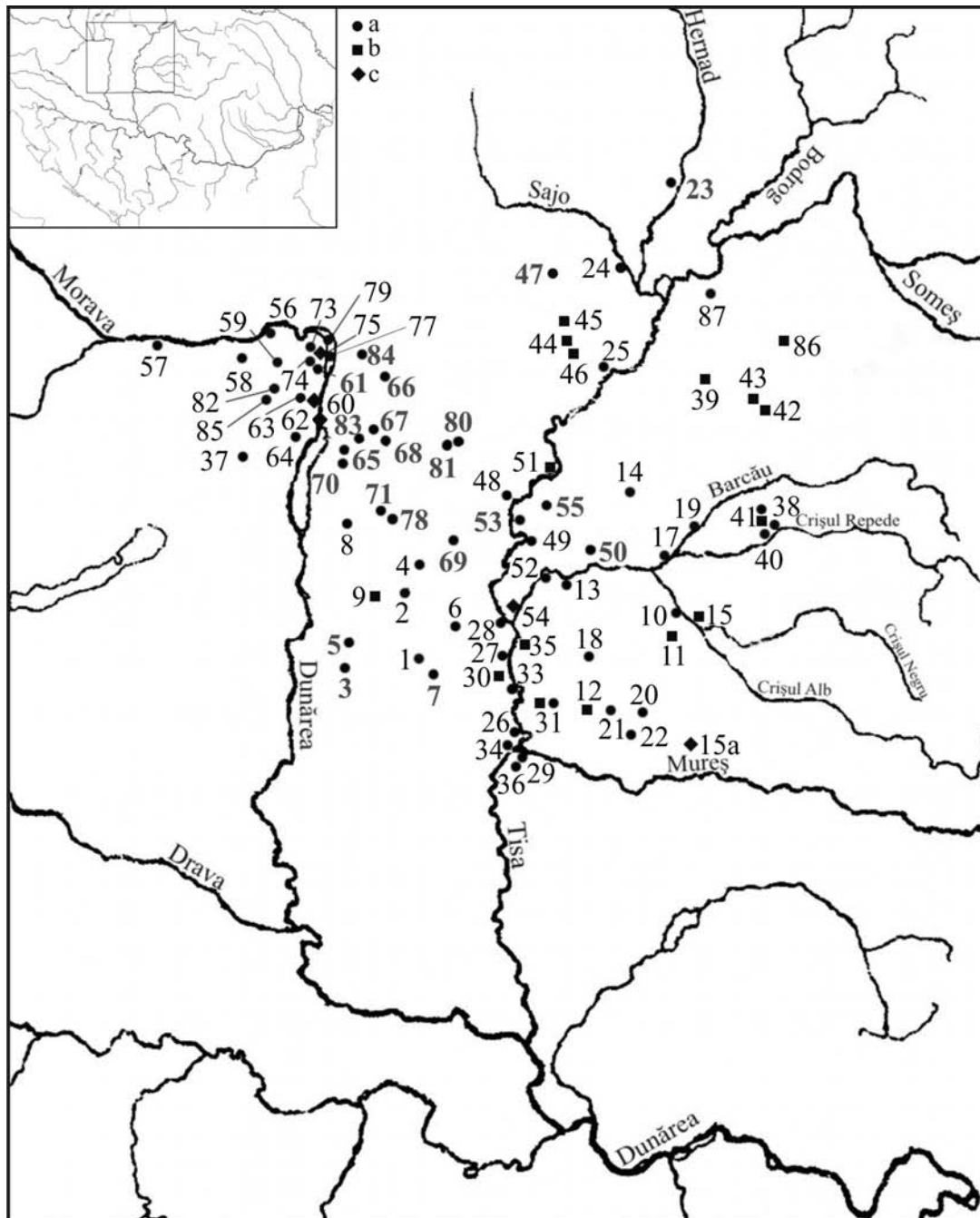
MNMB: *Magyar Nemzeti Múzeum*, Budapest.

Sargetia: *Sargetia. Acta Musei Devensis*, Muzeul Județean Hunedoara, Deva.

SCIV: *Studii și cercetări de istorie veche*, București.

Tibiscus: *Tibiscus*, Muzeul Banatului, Timișoara.

Ziridava: *Ziridava. Studii și cercetări*, Muzeul județean Arad.

Harta descoperirilor dacice de pe teritoriul actual al Ungariei

- a. - descoperiri dacice izolate;
- b.- descoperiri mixte daco-sarmatice;
- c. - descoperiri mixte daco-celtice.

